

ΠΕΡΑ ΟΡΕΙΝΗΣ

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΑΣΙΑΣ:
αγγελίδου αναστασία
αρμοστή χριστίνα
πασαδάκης χρήστος

ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	1 - 3
ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΟΙΚΙΣΜΟΥ.....	4
ΚΟΙΝΩΤΙΚΑ ΚΤΙΡΙΑ.....	5
ΣΧΕΣΗ ΔΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ.....	6
ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΜΑΤΑ.....	7
ΑΝΟΙΚΤΟΙ - ΚΛΕΙΣΤΟΙ ΧΩΡΟΙ.....	8
ΤΥΠΟΛΟΓΙΕΣ.....	9- 10
ΔΙΑΤΑΞΗ ΧΩΡΩΝ / ΕΙΔΗ ΗΛΙΑΚΩΝ.....	11
ΚΑΤΗΓΟΡΙΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΚΤΙΣΜΑΤΩΝ.....	12
ΥΛΙΚΑ ΚΑΤΑΣΚΕΥΗΣ.....	13
ΣΤΕΓΑΣΗ.....	14
ΜΠΑΛΚΟΝΙΑ ΚΑΙ ΕΞΩΣΤΕΣ / ΣΚΑΛΕΣ.....	15
ΚΑΜΑΡΕΣ / ΙΔΙΑΙΤΕΡΑ ΜΟΡΦΟΛΟΓΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ.....	16
ΑΝΟΙΓΜΑΤΑ / ΘΥΡΕΣ.....	17

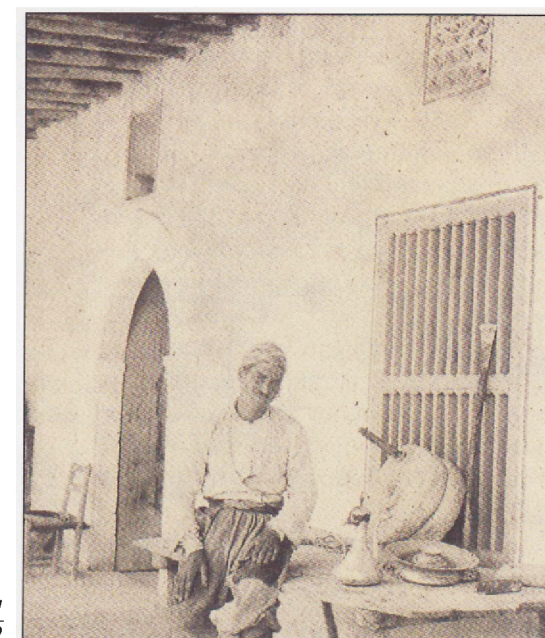
Το χωριό Πέρα αποτελεί ένα πεδινό οικισμό που γεωγραφικά βρίσκεται στην ανατολική όχθη του ποταμού Πηδιά και σε απόσταση περίπου 19 χιλιόμετρα νοτιοδυτικά της πόλης της Λευκωσίας με μέσο υψόμετρο 380 μέτρων. Στα βόρεια συνορεύει με το χωριό Ψημολόφου, στα βορειοανατολικά με το χωριό Κάτω Δευτερά, στα βορειοδυτικά με το χωριό Επισκόπειον, και στα νότια με το χωριό Καμπιά.

Ονομάστηκε Πέρα γιατί βρισκόταν πέραν του ποταμού Πηδιά. Επίσης λόγω του ότι το χωριό, κατά τα Μεσαιωνικά χρόνια και την περίοδο της Τουρκοκρατίας, περιλαμβάνετο διοικητικά στο διαμέρισμα της Ορεινής περιοχής της Κύπρου έχει παραμείνει ως τοπωνύμιο που συνοδεύει τα Πέρα τα οποία καθορίζονται ως Πέρα Ορεινής.

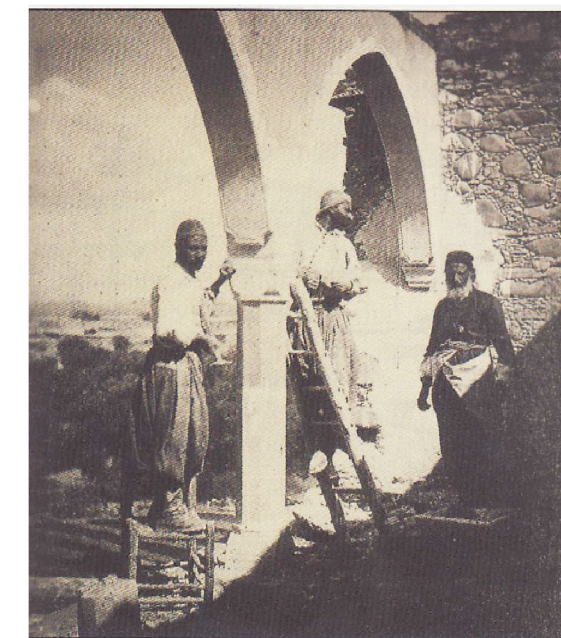
Το χωριό αυτό έχει πλούσια ιστορία από τα πολύ παλιά χρόνια. Αρχικά εμφανίστηκε ως ένας αστικός τομέας και η έκταση του χωριού άνηκε κατά την Αρχαιότητα στην πόλη και στο βασίλειο της ξακουστής Ταμασσούς και ήταν κατοικημένο από τότε. Αναφορά στα Πέρα απαντάται στο Βίο του Αγίου Ηρακλειδίου. Σύμφωνα με την αναφορά του, στο χωριό λατρεύονταν κατά τον 1ο μ.Χ. αιώνα η Αφροδίτη, η Άρτεμις και ο Απώλων που είχαν στο προάστιο αυτό της Ταμασσού ναούς και ιερατείο. Επίσης στο προάστιο Πέραν υφίστατο και ναός, θεραπευτήριο του θεού της ιατρικής Ασκληπιού, ο οποίος πιστεύεται ότι βρισκόταν ακριβώς στην τοποθεσία όπου βρίσκεται σήμερα η εκκλησία της Παναγίας Οδηγήτριας.

Όσο αφορά το πληθυσμό του, το χωριό γνώρισε πληθυσμιακή αύξηση από το 1881 μέχρι το 1982. Σ' αυτό συνέλαβαν κυρίως η σχετικά μικρή του απόσταση από το αστικό κέντρο της Λευκωσίας. Από το 1881 μέχρι το 1960 οι κάτοικοι του χωριού αυξήθηκαν. Μετά την τουρκική εισβολή του 1974, τα Πέρα δέχτηκαν αριθμό Ελληνοκυπρίων εκτοπισμένων από διάφορες περιοχές της κατεχόμενης Κύπρου οι οποίοι συνέλαβαν στην αύξηση του τοπικού πληθυσμού.

Max Ohnefalsch-Richter: Μοναχός στο Μοναστήρι του Αγίου Ηρακλειδίου, 1895

Max Ohnefalsch-Richter: Μοναχός στο Μοναστήρι του Αγίου Ηρακλειδίου κτίζει με άλλους κτίστες ένα αφιδωτό πλιακό, 1895

Εκκλησία Παναγίας Οδηγήτριας

Εκκλησία Αρχαγγέλου Μιχαήλ

Εκκλησία Αγίου Γεωργίου

Κατά τα Μεσαιωνικά χρόνια τοπικοί άγιοι του χωριού ήταν ο Βασίλειος και ο Δημητριανός, στο όνομα των οποίων υπήρχαν ξωκλήσια, όπως επίσης και ξωκλήσια αφιερωμένα στον Άγιο Μακεδόνιο, στην Αγία Μαύρη και την Αγία Σωτήρα. Κανένα από τα ξωκλήσια αυτά δεν σώζεται σήμερα. Άλλα ξωκλήσια ήταν αφιερωμένα στον Άγιο Γεώργιο, στον Άγιο Ανδρόνικο, στην Αγία Βαρβάρα και στον Τίμιο Σταυρό. Κατά την περίοδο της φραγκοκρατίας τα Πέρα αποτελούσαν λουζινιανο- ενετικό φέουδο.

Οι δύο κύριες εκκλησίες του χωριού, είναι εκείνη του Αρχαγγέλου Μιχαήλ που είναι δημιούργημα του 17ου αιώνα αλλά ανακαινίστηκε το 1890, καθώς και η εκκλησία της Παναγίας της Οδηγήτριας που κτίστηκε το 1882. Οι δύο εκκλησίες

βρίσκονται σε μικρή απόσταση η μια από την άλλη. Έχουν διαφορετικό αρχιτεκτονικό χαρακτήρα αλλά εντούτοις και οι δυο διατηρούνται σε καλή κατάσταση αναδυκνύοντας η κάθε μια το δικό της ενδιαφέρον, ελκύοντας έτσι κάποιο περαστικό να τις επισκεφτεί.

Η εκπαίδευση στα Πέρα αρχίζει από την περίοδο της τουρκοκρατίας. Το πρώτο σχολείο λειτούργησε το 1861 με δάσκαλο τον Ιωάννη Τζουβανάκη. Το 1863-64 ιδρύθηκε στο χωριό με δωρεά του Περαιτή Χατζηθεοδούλου Ανδρεάδη η πρώτη κοινοτική σχολή, η Χατζηθεοδούλειος, η οποία βρίσκεται δίπλα από την εκκλησία του

Αρχαγγέλου Μιχαήλ. Σε αυτήν φοιτούσαν και παιδιά από τα κοντινά γύρω χωριά και λειτουργούσε ως αρρεναγωγείο. Αργότερα το 1885, με δωρεά του Περαιτή Νικόλαου Χριστοφίδη, ιδρύθηκε δεύτερο σχολείο, το Χριστοφίδειο παρθεναγωγείο σε μικρή απόσταση από το αρρεναγωγείο και μεταξύ των δύο εκκλησιών. Τα κτίρια των δύο σχολείων συντηρήθηκαν και αποκαταστάθηκαν πρόσφατα και προορίζονται να λειτουργήσουν το αρρεναγωγείο ως τοπικό μουσείο λαϊκής τέχνης και το παρθεναγωγείο ως πολιτιστικό κέντρο.

Χριστοφίδιο Παρθεναγωγείο

Χατζηθεοδούλειο Αρρεναγωγείο

Ανοιχτός χώρος μεταξύ εκκλησίας Αρχαγγέλου Μιχαήλ και αρρεναγωγείο

Ο οικισμός διαθέτει ένα ευρύ κοινωνικό, οικονομικό και πολιτιστικό χαρακτήρα. Παλαιότερα ήταν γνωστός για τα διάφορα εργαστήρια των παραδοσιακών επαγγελματιών, τα οποία εξυπηρετούσαν ολόκληρη τη γύρω περιοχή, όπως τσαγκαράδικα, πελεκανιά, κωμοδρομιά, ραφτάδικα, καρεκλάδικα. Τα εργαστήρια αυτά βρίσκονταν κάπου στο κεντρικό τμήμα του χωριού, στη περιοχή όπου σήμερα βρίσκονται συγκεντρωμένα τα παραδοσιακά σπίτια του χωριού. Κατά την περίοδο της αγγλικής κατοχής, στο χωριό λειτουργούσε περιφερειακός αστυνομικός σταθμός και τοπικό περιφερειακό δικαστήριο ή κωμοδικείο. Στα Πέρα λειτουργούσε επίσης ένα από τα πρώτα ταμειυτήρια, καθώς και μια από τις πρώτες συνεργατικές εταιρίες. Κατά μήκος του Πηδιά και κοντά στο χωριό υπάρχουν οι νερόμυλοι, που λειτουργούσαν μέχρι πρόσφατα και οι οποίοι θα αποκατασταθούν και θα επαναλειτουργήσουν για εκπαιδευτικούς και τουριστικούς λόγους.

Καφενείο

Κωμοδικείο

Τσαγκαράδικο

Καλαθάς

Πιθάρια-Κατασκευή Κρασιών

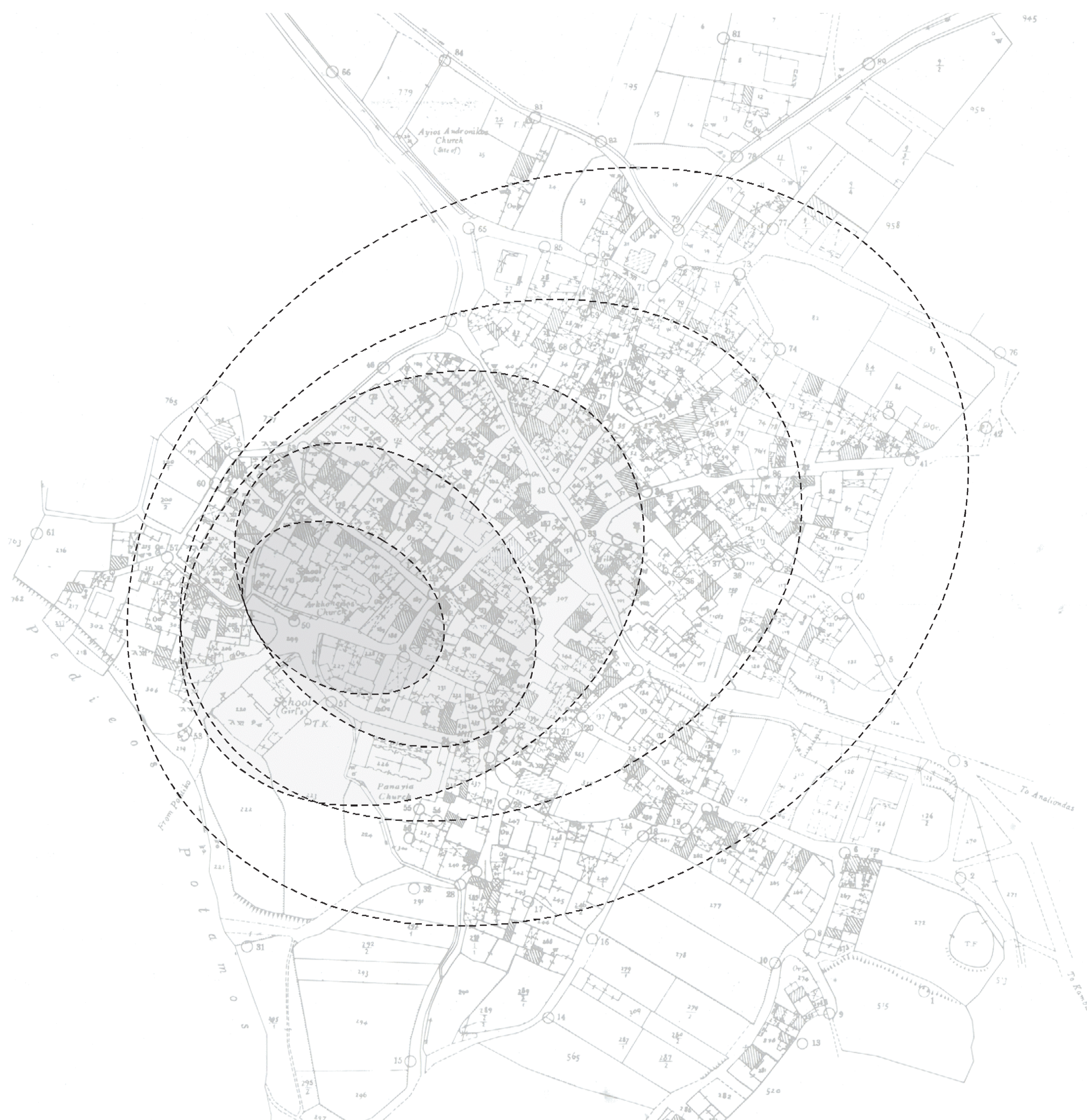
Νερόμυλος

Φυσικό Τοπίο

Το χωριό διαθέτει πολλές καλλιέργειες, που κατά τη διάρκεια όλων των εποχών προσδίδουν ένα ευχάριστο χρώμα στο τοπίο. Οι εναλλαγές των σιτηρών, των εσπεριδοειδών, των νομειτικών φυτών, διαφόρων φρουτόδεντρων, των οπωροφόρων, των ελιών, των λαχανικών και της αμυγδαλιάς, δημιουργούν μια όμορφη εικόνα. Κατάσπαρτα στις αυλές και στους δρόμους του χωριού προβάλλουν μεγάλα κόκκινα πιθάρια, δείγμα της κατασκευής κρασιών σε παλαιότερα χρόνια. Παλιά υπήρχαν επίσης μεγάλοι αμπελώνες. Από κτηνοτροφικής απόψεως εκτρέφονταν στο χωριό κασίκες, πρόβατα, αγελάδες, χοίροι και πουλερικά. Το φυσικό τοπίο των Πέρα, σ'αντιδιαστολή με το πολιτιστικό, είναι εξίσου ενδιαφέρον και σαγηνευτικό. Πάρα πολλοί παραπόταμοι και απλά ρυάκια, εκτός του Πηδιά, διαμελίζουν το τοπίο. Δημιουργήθηκαν βαθιές χαρακές με απόκρημνες πλαγιές. Οι τραπεζοειδείς σχηματισμοί που απέμειναν, μετά από μια ανελέητη διάβρωση που δέχτηκε το χωριό, διαμορφώνουν μια αλλιώτικη επιφάνεια του τοπίου των Πέρα. Τα Πέρα με την πλούσια φυσική και πολιτιστική του κληρονομιά σε μικρή απόσταση από την ηρωτεύουσα, είναι ένας οικισμός που προσκαλεί τον επισκέπτη να το γνωρίσει και να έρθει σε επαφή με την παράδοση της Κύπρου.

Το χωριό αρχικά αναπτύχθηκε γύρω από τις δύο εκκλησίες, της Παναγίας Οδηγήτριας και του Αρχαγγέλου Μιχαήλ. Μεταξύ των δύο εκκλησιών υπήρχε εμπορικό κέντρο με μεγάλες καμάρες απ' όπου εισέρχονταν οι άμαξες για να προμηθευτούν εμπορεύματα από το χωριό. Αργότερα το χωριό αναπτύχθηκε προς τα βορειοανατολικά λόγω της δημιουργίας εργαστηρίων στην περιοχή αυτή. Οι κατοικίες του χωριού κτίζονταν γύρω από τα εργαστήρια διευρύνοντας την ανάπτυξη προς την ανατολή. Λόγω της ανάπτυξης αυτής και λόγω της ύπαρξης του ποταμού στα νοτιοδυτικά του χωριού, η ανάπτυξη συνέχισε μόνο προς τα βορειοανατολικά.

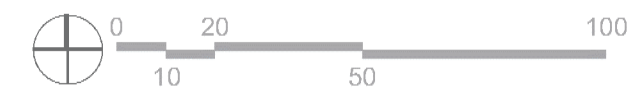

ΚΟΙΝΟΤΙΚΑ ΚΤΙΡΙΑ

Η ύπαρξη σημαντικών και πολλών κοινοτικών κτιρίων στο χωριό Πέρα δικαιολογεί την άνθησή του και την ευρεία του ανάπτυξη ως ένας αστικός τομέας που εξυπηρετούσε και προμήθευε τα γύρω χωριά.

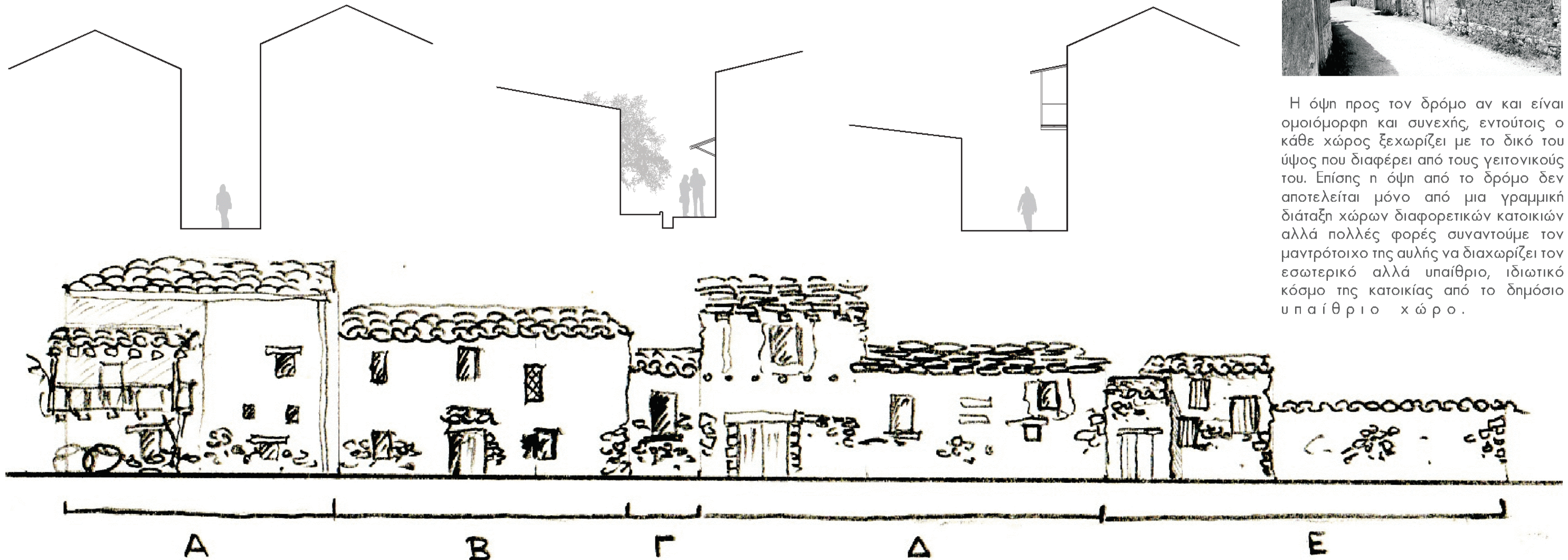
- ΚΑΦΕΝΕΙΟ
- ΠΑΛΑΙΟ ΚΑΦΕΝΕΙΟ
- ΜΑΓΑΖΙΑ
- ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΑ
- ΕΛΑΙΟΤΡΙΒΕΙΟ
- ΤΣΑΓΚΑΡΗΣ
- ΤΑΧΥΔΡΟΜΕΙΟ
- ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΠΑΝΑΓΙΑΣ ΟΔΗΓΗΤΡΙΑΣ
- ΕΚΚΛΗΣΙΑ ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΥ ΜΙΧΑΗΛ
- ΣΧΟΛΕΙΟ ΑΡΡΕΝΩΝ
- ΣΧΟΛΕΙΟ ΘΗΛΕΩΝ
- ΚΑΤΗΧΗΤΙΚΟ
- ΚΩΜΟΔΙΚΕΙΟ
- ΣΠΕ ΠΕΡΑ ΟΡΕΙΝΗΣ

Στα Πέρα Ορεινής όπως σε όλα τα παραδοσιακά χωριά συναντάται το φαινόμενο της **συνεχούς δόμησης** των κτισμάτων κατά μήκος του δρόμου, απ' όπου γίνεται και η είσοδος σε αυτά. Τα κτίσματα αυτά αποτελούν από μόνα τους οργανικά σύνολα αλλά ταυτόχρονα το καθένα είναι αναπόσπαστο κομμάτι του συνόλου. Οι χώροι διαφορετικών ιδιοκτησιών εφάπτονται με κοινούς τοίχους με αποτέλεσμα να δημιουργούν μια συνεργασία μεταξύ τους η οποία απαιτείται ώστε να διαμορφώνονται οι τυπολογίες των παραδοσιακών οικισμών με τις περικλειστές αυλές.

Η όψη προς τον δρόμο αν και είναι ομοιόμορφη και συνεχής, εντούτοις ο κάθε χώρος ξεχωρίζει με το δικό του ύψος που διαφέρει από τους γειτονικούς του. Επίσης η όψη από το δρόμο δεν αποτελείται μόνο από μια γραμμική διάταξη χώρων διαφορετικών κατοικιών αλλά πολλές φορές συναντούμε τον μαντρότοίχο της αυλής να διαχωρίζει τον εσωτερικό αλλά υπαίθριο, ιδιωτικό κόσμο της κατοικίας από το δημόσιο υπαίθριο χώρο.

Στο χωριό συναντούμε πολλά διώροφα κτίσματα και σύμφωνα με τα κοινά μορφολογικά χαρακτηριστικά των παραδοσιακών κτισμάτων έχουν μικρά ανοίγματα. Επίσης λόγω της ανυπαρξίας του πλήθους οχημάτων και της διακίνησης με ζώα την εποχή ανέγερσης του οικισμού, το άνοιγμα των δρόμων είναι στενό και το σχήμα τους ακανόνιστο. Η προσθετική ανάπτυξη του οικισμού έφερε ως αποτέλεσμα τη δημιουργία περασμάτων ανάμεσα στα κτίσματα το οποίο ήταν βασικό για την πρόσβαση σε αυτά και τη διακίνηση σε ολόκληρο τον οικισμό. Το μεγάλο ύψος κτιρίων σε σύγκριση με το στενό άνοιγμα των δρόμων προκαλεί μια εσωστρέφια στη δομή της κοινωνικής ζωής του οικισμού αλλά παράλληλα μια έντονη αντίληψη του δομημένου μέρους που φέρνει τον επισκέπτη σε επαφή με αυτό. Προκύπτουν ακόμα δευτερεύοντα χαρακτηριστικά της σχέσης των κτισμάτων με τους δρόμους όπως η σκίαση του ανοικτού ενδιάμεσου χώρου και πολλές φορές της πρόσοψης των κτισμάτων. Επίσης χαρακτηριστική είναι η δημιουργία πλατωμάτων τα οποία προκύπτουν από την ακανόνιστη προσθετική ανάπτυξη που προαναφέρθηκε και συμβάλλουν στην ανάπτυξη μιας ενδιαφέρουσας εμπειρίας του ενδιάμεσου αυτού χώρου προσφέροντας μια εναλλαγή στις αισθήσεις κάποιου περιπατητή.

ΔΡΟΜΟΙ ΚΑΙ ΠΛΑΤΩΜΑΤΑ

Οι δρόμοι κατά κύριο λόγο είναι ακανόνιστοι και στενότεροι στο εσωτερικό του χωριού. Τα πλατώματα που δημιουργούνται από τη διάταξη των δομημένων χώρων συναντούνται συχνά και χαρακτηρίζουν αρκετά τον οικισμό. Τα πλατώματα αυτά είναι πολύτιμα στη διάρθρωση της ισορροπημένης σχέσης δομημένου και ανοικτού χώρου του χωριού. Σε κάποιες περιπτώσεις τα πλατώματα αυτά των δρόμων σηματοδοτούν την απομάκρυνση από τον πυρήνα του οικισμού, ενώ σε άλλες περιπτώσεις επιτρέπουν τον αερισμό και τον πλισμό των συμπαγών όψεων των κτισμάτων στον πυρήνα του οικισμού. Εντούτοις, δεν υπάρχουν στοιχεία χρήσης των πλατωμάτων αυτών για κοινωνικές συναθροίσεις, με εξαίρεση το πιο σημαντικό πλάτωμα του χωριού που είναι μέρος των δρόμων οι οποίοι αποτελούσαν το εμπορικό κέντρο του χωριού. Στο σημείο αυτό συναντούμε τις δύο εκκλησίες και τα σχολεία του χωριού. Το συγκεκριμένο σημείο έχει μετατραπεί πρόσφατα σε λιθόστρωτο και μαζί με τις εκκλησίες, τα σχολεία και κάποιες αξιόλογες περιμετρικά οικίες αποτελούν τον πυρήνα του χωριού.

Όπως φαίνεται από το διάγραμμα των ανοικτών χώρων, ο ανοικτός χώρος στον πυρήνα του χωριού, αποτελείται όχι μόνο από το πλάτωμα του δρόμου αλλά και από πρόσφατες κατεδαφίσεις στο σημείο αυτό. Στο χώρο αυτό βρίσκεται μια σύγχρονη κατασκευή σκιάστου και ο γύρω χώρος είναι διαμορφωμένος ώστε να δίνει την αίσθηση μιας δημόσιας πλατείας, η οποία επικοινωνεί με τα σημαντικότερα κτίσματα του χωριού.

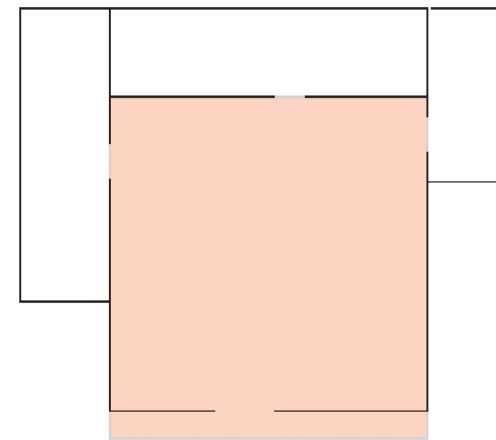
Τους ανοικτούς, μη δομημένους χώρους του χωριού αποτελούν οι εσωτερικές αυλές των οικιών, τα ανοίγματα των δρόμων και οι πρόσφατες κατεδαφίσεις. Παρατηρούμε ότι οι αυλές συνήθως έχουν επαφή με το δρόμο απ' όπου γίνεται και η είσοδος, ενώ ο αριθμός των κατεδαφίσεων είναι μεγάλος με αποτέλεσμα να αλλοιώνει την αρχική ισορροπία ανοικτών - δομημένων χώρων

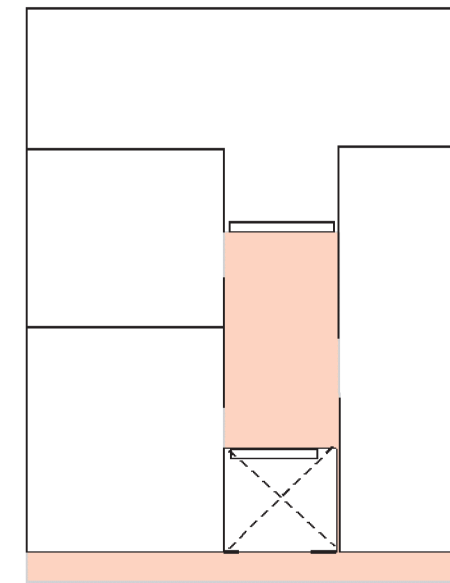
Στα Πέρα ορεινής συναντούμε όλους τους τύπους χώρων που παρατηρούνται στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική: το μακρυνάρι, το δίκωρο με την κεντρική δοκό και το δίκωρο με καμάρα. Λόγω του προσθετικού χαρακτήρα των οικιών πολλές φορές δεν είναι ξεκάθαρος ο διαχωρισμός τους. Παρ' όλα αυτά, το μακρυνάρι και το δίκωρο με καμάρα είναι οι τύποι χώρων που συναντούνται συχνότερα στις οικίες του χωριού. Το δίκωρο με καμάρα είναι το πιο συνηθισμένο και το πιο χαρακτηριστικό μέρος του κάθε οικιστικού συνόλου, γεγονός που προσθέτει ιδιαίτερο ενδιαφέρον σε κάθε οικία του χωριού.

Στην περιοχή του χωριού παρατηρούνται τρεις τρόποι εισόδου στους χώρους της κάθε οικίας. Ο συνηθέστερος τύπος εισόδου είναι α) μέσω της αυλής, που από αυτήν γίνεται η πρόσβαση σε όλους τους χώρους της οικίας. Στην αυλή η πρόσβαση επιτυγχάνεται από το *ξωπόρτι* και το σπίτι εκτείνεται πίσω ή πλάι στην αυλή. Ο δεύτερος τύπος εισόδου είναι β) μέσω του πλιακού, που οδηγεί στην αυλή ο οποίος μαζί με την πρόσοψη των διπλανών κτισμάτων σχηματίζει συνεχή τοίχο. Ο τρίτος τύπος εισόδου είναι γ) μέσω του κτίσματος το οποίο βλέπει στην εσωτερική αυλή.

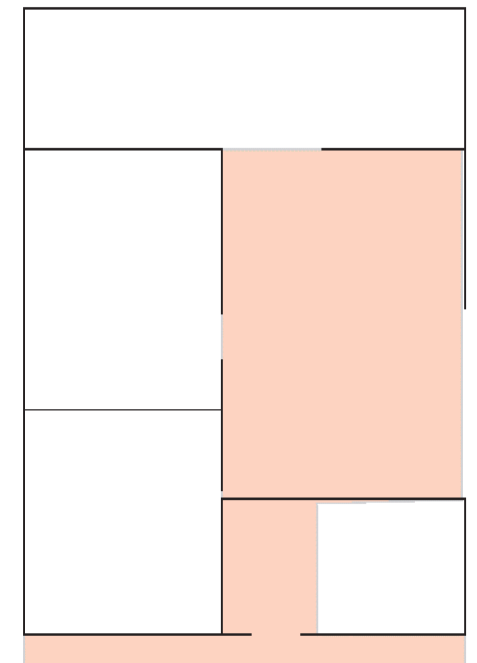
Τύποι Εισόδου

Είσοδος μέσω της αυλής

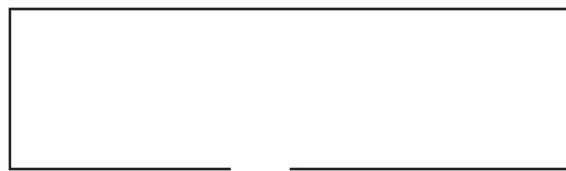

Είσοδος μέσω του πλιακού

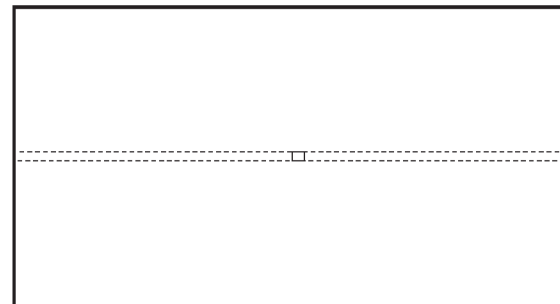

Είσοδος μέσω κτίσματος

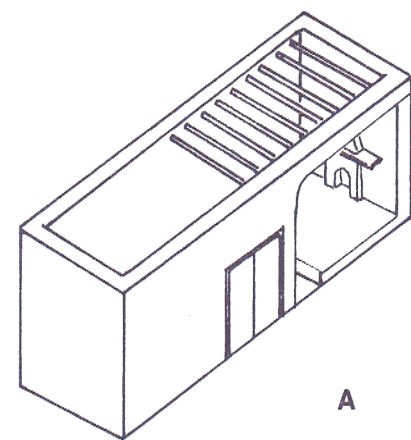
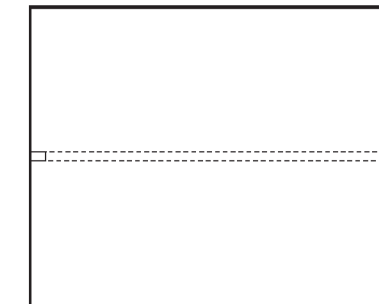
Μακρυνάρι

Δίκωρο με κεντρική δοκό

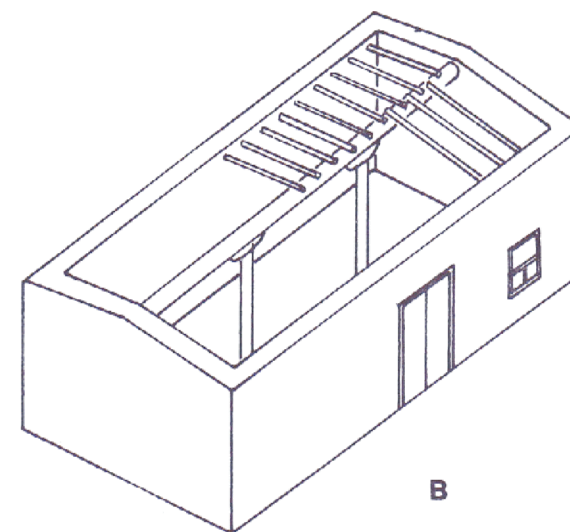

Δίκωρο με τόξο (καμάρα)

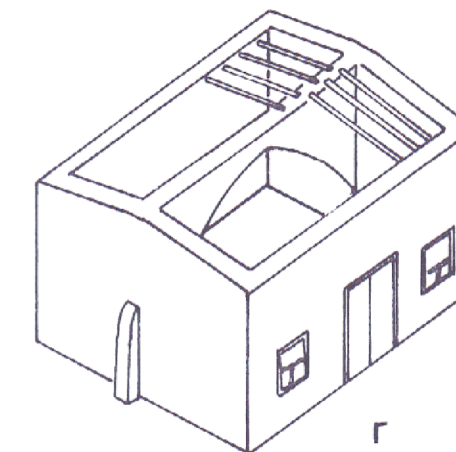
A

Το πλατυμέτωπο **μακρυνάρι** είναι ένας μακρόστενος ορθογώνιος χώρος με σταθερό πλάτος τριών περίπου μέτρων λόγω του μήκους των βολιτζιών και με μήκος έξι με εννιά περίπου μέτρα. Στο εσωτερικό του μακρυναριού δεν υπάρχουν διαχωριστικοί τοίχοι, οι χρήσεις στους χώρους ήταν οι πιο βασικές στη ζωή των κατοίκων. Στο μισό του μακρόστενου χώρου κοιμόταν η οικογένεια σε ένα υπερυψωμένο πάτωμα ενώ στο άλλο μισό τα ζώα, δίπλα στην οικογένεια για προστασία από τους κλέφτες και από το κρύο τον χειμώνα. Στο υπερυψωμένο πάτωμα όπου κοιμόταν η οικογένεια βρισκόταν η τσιμινιά όπου μαγείρευαν. Η στέγαση του μακρυναριού γινόταν με επίπεδη ή επικλινή στέγη με κλίση σε μια από τις μακριές πλευρές του.

B

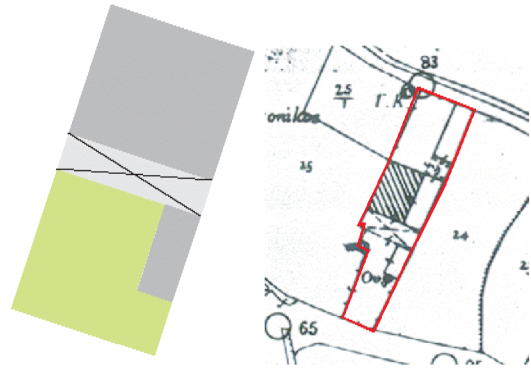
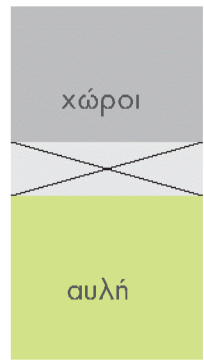
Το **δίκωρο με κεντρική δοκό (νευκά)** έχει διπλάσιο πλάτος από το μακρυνάρι λόγω της κεντρικής δοκού η οποία υποστηρίζει τα βολιτζια τριών μέτρων εκατέρωθεν της. Η κατανομή του χώρου είναι παρόμοια με του μακρυναριού, στα πλαίσια της φύλαξης αγαθών και της στέγασης της οικογένειας μαζί με τα ζώα. Η στέγαση του δίκωρου γίνεται με δίρρικτη επικλινή στέγη με μέσο τη δοκό στην οποία στηρίζονται τα βολιτζια ή την καμάρα.

Gamma

Το **δίκωρο με καμάρα** έχει το ίδιο πλάτος με το δίκωρο με νευκά. Στο μέσο υπάρχει ένα μεγάλο οξυκόρυφο τόξο το οποίο στηρίζει τα βολιτζια. Αυτός ο χώρος συνήθως συνοδεύεται από άλλους δευτερεύοντες. Το δίκωρο με καμάρα έμεινε ελεύθερο, χωρίς ιδιαίτερη χρήση και έπαιρνε την κύρια αίθουσα υποδοχής στην οικία, γι' αυτό ονομάζεται και παλάτι ή τσάπρα.

ΤΥΠΟΣ Α

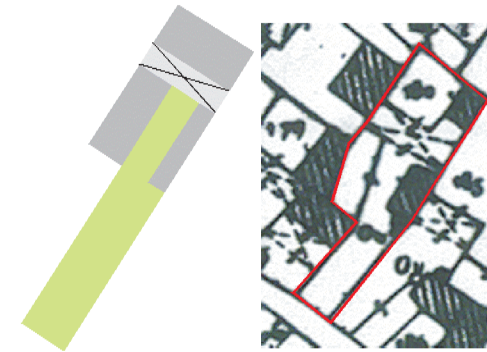
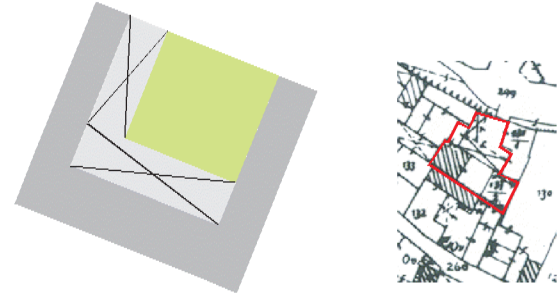
Στο χωριό δεν παρατηρούνται ξεκάθαρες τυπολογίες λόγω του μεγάλου αριθμού των πρόσθετων κτισμάτων στα προϋπάρχοντα και της συνένωσης γειτονικών ιδιοκτησιών. Οι κατηγορίες των διαφόρων τυπολογιών προέκυψαν από την ανάλυση μεμονωμένων κτισμάτων με τη μέθοδο της αφαίρεσης και τη δημιουργία διαγραμματικών κατόψεων όπως παραθέτονται παρακάτω. Η διάταξη των εσωτερικών χώρων των κτισμάτων γίνεται με βάση την αυλή, που είναι κύριο στοιχείο στην οργάνωση των λειτουργιών αλλά και των συνηθειών των κατοίκων. Στις παραδοσιακές οικίες η αυλή είναι εσωτερική και περικλειστή, με εξαίρεση τις οικίες νεότερου ή αστικού τύπου που συναντούμε συχνά στον οικισμό.

Ο κύριος τύπος οργάνωσης της κατοικίας είναι ο τύπος Α: η είσοδος γίνεται από την **αυλή** και η διάταξη των χώρων γίνεται προσθετικά, στην μεγάλη πλευρά του **μακρυναριού** που βλέπει στην αυλή μέσω του **πλιακού**.

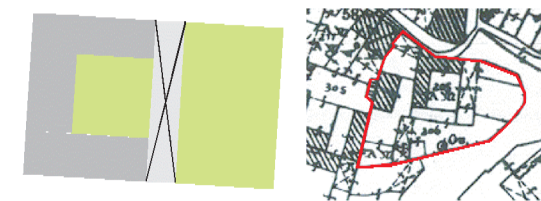
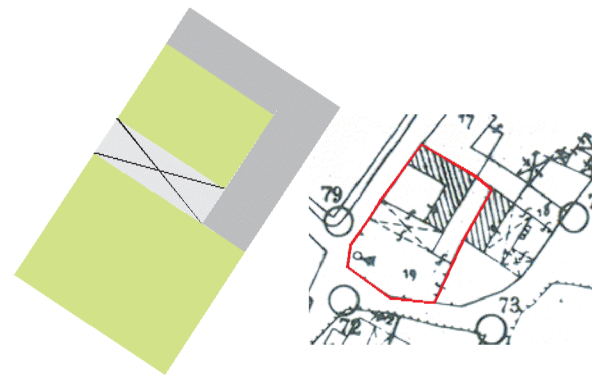
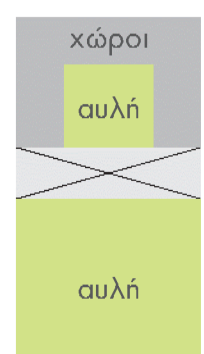
Ο τύπος Β και Γ προκύπτουν από την εξέλιξη του τύπου Α με την διάταξη των κτισμάτων γύρω από την αυλή και τον πλιακό που έχει τον ρόλο του ενδιάμεσου χώρου από το κτίσμα στον ανοιχτό χώρο της αυλής. Στον τύπο Β και Γ η διάταξη των κτισμάτων γίνεται σε σχήμα Π.

Στον τύπο Γ συναντούμε την ύπαρξη δύο αυλών με τον πλιακό να διαχωρίζει τις δύο.

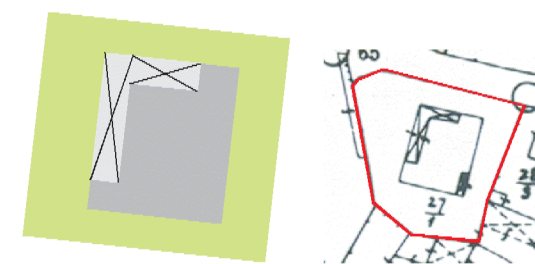
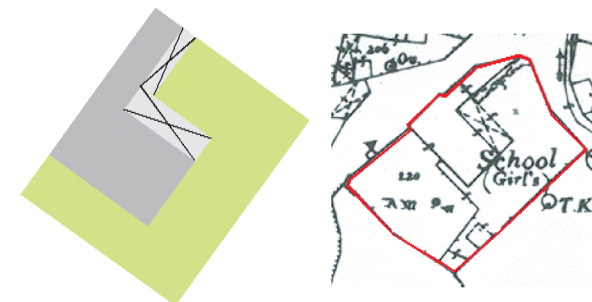
ΤΥΠΟΣ Β

ΤΥΠΟΣ Γ

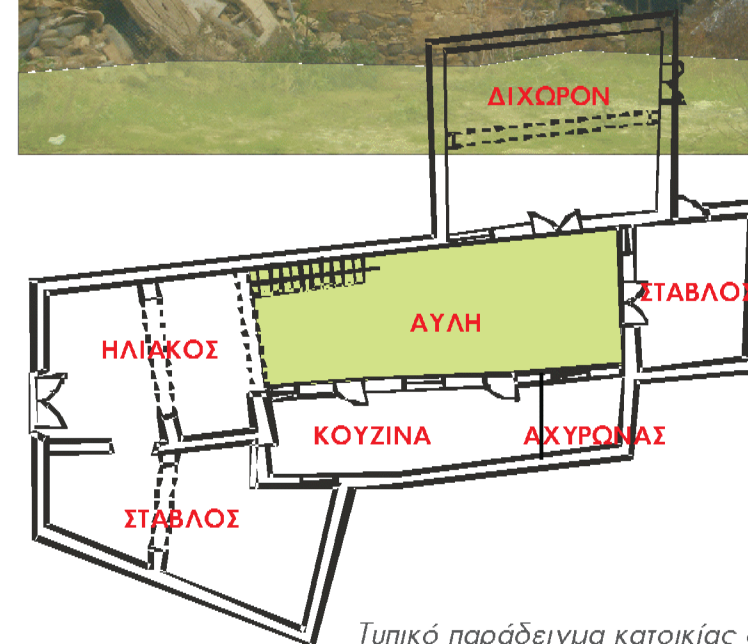
ΤΥΠΟΣ Δ

Στο χωριό συναντούμε ένα διαφορετικό τύπο οργάνωσης της οικίας, τον τύπο Δ ο οποίος εφαρμόζεται σε πιο δημόσια κτίρια. Αποτελείται από τα στοιχεία αυλή, χώροι και πλιακός αλλά η διάταξη και οι σχέσεις τους διαφέρουν. Το κτίσμα τοποθετείται στο κέντρο της αυλής και διαχωρίζεται από αυτήν μέσω του πλιακού. Το κτίσμα μπορεί να οργανωθεί σε τετράγωνο ή και διάταξη Γ

Καθοριστικό στοιχείο στη διάταξη των χώρων είναι η **αυλή**. Ο λόγος είναι η δυνατή ηλιοφάνεια της Κύπρου που επιτρέπει την υπαίθρια διαβίωση. Η αυλή έπαιρνε διαφορετικές χρήσεις κατά τη διάρκεια της ημέρας ενώ απαραίτητη είναι η κληματαριά στο χώρο αυτό. Η ξεκούραση των ενοίκων της οικίας, οι διάφορες εκδηλώσεις όπως ο γάμος και οι οικογενειακές συγκεντρώσεις, οι δουλειές του σπιτιού που εκτελούσε η νοικοκυρά γίνονταν στην αυλή. Ο **ηλιακός** έκανε την παρουσία του σημαντική και εντυπωσιακή σε κάθε οικία λόγω των διαδοχικών τόξων που τον αποτελούν. Ένας ημιυπαίθριος χώρος που συνήθως συνοδεύει το δίκωρο και όπου βρισκόταν συνήθως η λειτουργία του μαιρικού και η φύλαξη μαγειρικών σκευών. Ο ηλιακός βρίσκεται συνήθως στην Ανατολή έτσι αφήνει τον ήλιο τον χειμώνα να θερμαίνει την οικία, ενώ την προστατεύει από τη βροχή. Το **δίκωρο** είχε συχνά τη χρήση του χώρου διημέρευσης το οποίο περιείχε τη σουβάτζα για τοποθέτηση αντικειμένων. Επίσης αποτελούσε το χώρο υποδοχής στην οικία και μέσω αυτού φαινόταν ο πλούτος της οικογένειας. Τα αγαθά διατροφής αποθηκεύονταν στο **σώσπιτο** το οποίο είναι ένα σκοτεινό δωμάτιο και εξυπηρετούσε επίσης για τη φύλαξη ενδυμάτων, για εκτροφή μεταξοσκώλικων κλπ. Κάποτε χρησιμοποιούσαν τον χώρο αυτό και σαν υπνοδωμάτιο. Σημαντικός χώρος της οικίας είναι ο **στάβλος**, ένα μεγάλο δωμάτιο όπου υπάρχουν φάτνες στις οποίες δένονταν και τρέφονταν τα ζώα. Ο **αχυρώνας** ο οποίος βρισκόταν πάντα κοντά στο στάβλο στον οποίο φυλασσόταν το άχυρο το οποίο διοχετεύονταν στο στάβλο από τις τρύπες που υπήρχαν στη στέγη.

Οι επεκτάσεις οικοδομών με αλληπάλληλες προσθήκες οδήγησαν στην οργάνωση των κτισμάτων γύρω από την αυλή

Τυπικό παράδειγμα κατοικίας οικισμού

ΤΥΠΟΙ ΗΛΙΑΚΟΥ ΣΤΟΝ ΟΙΚΙΣΜΟ

Κάνοντας ένα περίπατο στον οικισμό Πέρα Ορεινής διαπιστώνει κανείς το έντονο τυπολογικό στοιχείο του ηλιακού το οποίο συναντάται στις περισσότερες παραδοσιακές οικίες. Αυτό ποικίλει όσο αφορά τη μορφολογία του. Ο ηλιακός προσδίδει μια καλαίσθητη μορφή σε όλο το κτιριακό συγκρότημα καθώς διαμορφώνει ένα ημιυπαίθριο χώρο ο οποίος έχει άμεση λειτουργική σχέση με την αυλή. Ο χώρος αυτός είναι σχεδιασμένος σύμφωνα με τη βιοκλιματική αρχιτεκτονική που χαρακτηρίζει την παράδοση. Η στέγασση του ηλιακού γίνεται από την προέκταση της στέγης του δικώρου. Οι ηλιακοί του χωριού μπορούν να διαχωριστούν σε δύο κατηγορίες ως προς τον τρόπο κατασκευής τους.

Ο πρώτος τύπος είναι πιο απλουστευμένος από το δεύτερο: Η στέγη υποβαστάζεται σε μια ξύλινη δοκό η οποία πακτώνεται στους πλαϊνούς τοίχους της φέρουσας τοιχοποιίας. Επάνω στη δοκό αυτή εδράζονται κάθετα σε αυτή βολιτζία ή μορίνες για την υποστήριξη της στέγης. Στην περίπτωση της γεφύρωσης μεγαλύτερου ανοίγματος τοποθετείται ξύλινο υποστήλωμα στο μέσο της δοκού με μεσοδότσι για τη στήριξη της κατασκευής.

Ο δεύτερος τύπος συναντάται συχνότερα στον οικισμό: Η υποστήριξη της στέγης του ηλιακού γίνεται με πέτρινη λαξευτή καμάρα. Η τεχνοτροπία και ο διάκοσμος της καμάρας μπορεί να αποτελέσει στοιχείο υπόδειξης της οικονομικής κατάστασης του ιδιοκτήτη της οικίας. Η μορφή της καμάρας μπορεί να είναι μονομούρελλη ή διπλομούρελλη, η δεύτερη είναι και η συνηθέστερη στον οικισμό. Στη γεφύρωση μεγαλύτερου ανοίγματος ο αριθμός των καμάρων μπορεί να αυξηθεί.

καλές αποκαταστάσεις

Η πιο έντονη αλλοίωση στον οικισμό έγινε λόγω σημαντικών κατεδαφίσεων. Στο χωριό υπήρχε μια στοά απ' όπου περνούσε ο δρόμος την οποία δημιουργούσε μια αξιόλογη οικία. Μετά την κατεδάφιση της, ο κενός χώρος που δημιουργήθηκε δεν χρησιμοποιείται. Άλλοι χώροι μετά τις κατεδαφίσεις χρησιμοποιούνται για χώροι στάθμευσης.

σημαντικές κατεδαφίσεις

σημαντικές αλλοιώσεις

Το Πέρα Ορεινής είναι ένα καλά διατηρημένο χωριό όσο αφορά την κατάσταση του παραδοσιακού του στοιχείου. Παρόλα αυτά υπάρχουν αρκετές αλλοιώσεις όπως σημαντικές κατεδαφίσεις και επεμβάσεις στα υφιστάμενα κτίσματα. Πολλά επίσης νεότερα κτίσματα δεν συνάδουν με το συνολικό χαρακτήρα του χωριού. Γενικά όμως επικρατεί ακόμα η αίσθηση ενός πεδινού παραδοσιακού οικισμού με αρκετά αξιόλογα κτίσματα.

νεότερο κτίσμα

αστικού τύπου κτίσμα

- ΚΑΛΕΣ ΑΠΟΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ
- ΑΛΛΟΙΩΣΕΙΣ
- ΑΣΤΙΚΟΥ ΤΥΠΟΥ
- ΝΕΟΤΕΡΑ ΚΤΙΣΜΑΤΑ
- ΚΑΤΕΔΑΦΙΣΕΙΣ

Η γεωγραφική θέση του οικισμού έχει άμεση σχέση με τα υλικά κατασκευής. Στην διοικητική του οικισμού Πέρα Ορεινής κυριαρχούν αποθέσεις του σχηματισμού Λευκωσίας (ασβαστολιθικοί ψαμμίτες, κροκάλες και ψαμμίτες μάργες), πρόσφατες αλλουβιακές αποθέσεις της Ολόκαινης γεωλογικής περιόδου, αποθέσεις του σχηματισμού των Λευκάρων (κρητίδες, μάργες και κερατόλιθοι), αποθέσεις του σχηματισμού της Πάχνας (εναλλασσόμενες στρώσεις κιμωλιών, μαργών και ψαμμιτών), αμμοχάλικα της Πλειστόκαινης περιόδου (σύναγμα), αποθέσεις του σχηματισμού Πέρα Πεδιού (λεπτές στρώσεις από φαιόχωμα, ραδιολαρίτες, ραδιολαριτικούς πηλίτες και μπεωτινίτες) και από λάβες. Με την πάροδο του χρόνου πάνω στα πετρώματα αυτά αναπτύχθηκαν ερυθρογαίες, προσχλωσιγενή εδάφη, ασβεστόχαια και φαιοχώματα. Παρακάτω παραθέτονται παραδείγματα χρήσης των τοπικών υλικών στην δόμηση των οικοδομών και στην διαμόρφωση των επιμέρους χώρων αυτών.

αργολιθοδομή από κροκάλες και ασβεστολιθικά πετρώματα πλινθοδομή

επίχρισμα από αχεροπυλό

Η φέρουσα τοιχοποιία των κτισμάτων, στην πλειοψηφία των περιπτώσεων, αποτελείται από βάση μέχρι 1.5 μέτρο δομημένη με πετρώματα της περιοχής με την μέθοδο της αργολιθοδομής και εν συνεχεία καθ' ύψος με δόμηση από πλινθάρι. Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου η δόμηση γίνεται εξ' ολοκλήρου με πετρώματα της περιοχής με την μέθοδο της αργολιθοδομής.

Το πέτρωμα που χρησιμοποιείται στην δόμηση είναι κροκάλες από τον κοντινό ποταμό Πηδκιά. Είναι πυριγενούς προέλευσης (διαβασικό) με γκριζοπράσινο χρώμα και με διαφορετικά μεγέθη. Η περισυλλογή αυτών από την περιοχή του ποταμού διαπιστώνεται από την στρογγυλότητα των λίθων της αποσάθρωσης και της μεταφοράς-μετατόπισης στην κύπη του ποταμού. Η επιλογή του πετρώματος ως δομικό υλικό κρίνεται επιτυχημένη, καθώς παρουσιάζει πολύ καλά χαρακτηριστικά όσον αφορά την αντοχή σε καταπονήσεις (γερά θεμέλια δόμησης της οικοδομής), αλλά και σε ανθεκτικότητα στην φθορά. Διαθέτει μεγάλη πυκνότητα και χαμηλό πορώδες χαρακτηριστικό που καθιστά το πέτρωμα πιο συμπαγές μελιγότερα κενά αποτρέποντας την διέλευση του νερού και της υγρασίας στο εσωτερικό. Τα κενά μεταξύ των πετρωμάτων έκλειναν με ασβεστολιθικά πετρώματα της περιοχής. Το χρώμα τους είναι χαρακτηριστικό και συλλέγονται σε πλακοειδής μορφή. Ως συνδετικό κονίαμα μεταξύ των λίθων χρησιμοποιείται πηλός μαζί με χαλίκια από την πέτρα δόμησης, βότσαλα, κομμάτια κεραμικών και άχυρο. Ο πολτός που δημιουργείται έχει μεγάλη πλαστικότητα και είναι απόλυτα συμβατός με τα υλικά δόμησης.

Η συνέχιση της δόμησης με πλινθάρι γίνεται για να προσδώσει ελαφρότητα στην κατασκευή και λόγω των πολύ καλών χαρακτηριστικών μόνωσης. Η δόμηση γίνεται σε δύο σειρές καθ' ύψος στο πάχος της βάσης από πετρώματα. Συνήθως οι τοιχοποιίες επιχρίονταν με γυψοκονίαμα ή αχεροπυλό ο οποίος έμενε χωρίς εξωτερική βαφή.

Στις παραδοσιακές οικοδομές, στους κυρίους χώρους, παρατηρούνται πατώματα με ορθογωνικές πλάκες από γυψομάρμαρο της περιοχής. Τα γυψομάρμαρα είναι πολύ ανθεκτικά στη φθορά και στις μεγάλες καταπονήσεις. Η οργάνωσή τους γίνεται σταυρωτά όπου η απόληξη του κάθε τεμαχίου είναι στο μέσο του διπλανού τεμαχίου.

Στα αστικά οικοδομήματα του οικισμού συνήθιζε στην είσοδο και στο εσωτερικό του κτιρίου το πάτωμα να επικαλύπτεται με έγχρωμα μωσαϊκά πλακίδια που στον συνδυασμό τους αποτελούν έντονο διακοσμητικό στοιχείο.

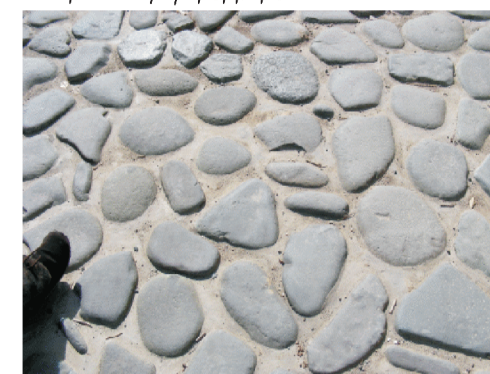
Στους δευτερεύοντες χώρους των οικιών καθώς και στις αυλές συναντώνται λιθόστρώσεις του δαπέδου με μικρές πέτρες. Η τοποθέτηση είναι πολύ πυκνή και η προέλευση των λίθων είναι συνήθως από το ποτάμι. Τα λιθόστρωτα είναι χαρακτηριστικό δόμησης των δρόμων σε παραδοσιακούς οικισμούς. Η δόμηση διαφέρει από αυτή των οικιών, καθώς χρησιμοποιούνται πέτρες μεγαλύτερης διατομής και η αρμοί μεταξύ αυτών είναι μεγαλύτεροι. Τέλος, υπάρχουν περιπτώσεις όπου το πάτωμα μένει χωρίς επικάλυψη και είναι από χώμα καλά συμπίεσμένο.

πάτωμα από γυψομάρμαρο

πάτωμα από έγχρωμα μωσαϊκά πλακίδια

λιθόστρωτα

μονόριχτη στέγη

δίριχτη στέγη

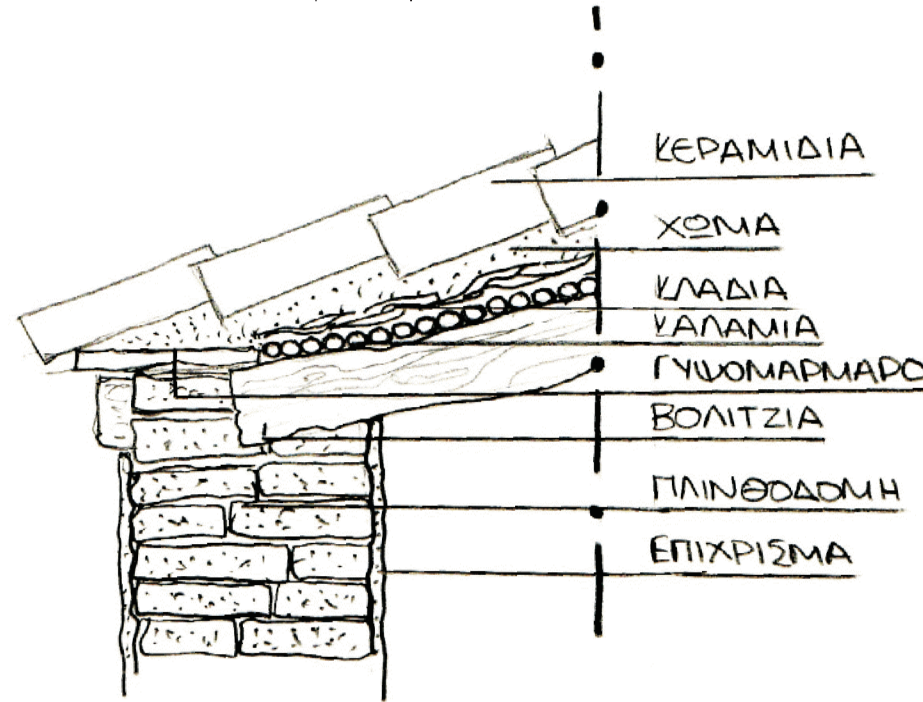
Η πιο συνηθισμένη μορφή στέγασης στα Πέρα Ορεινής είναι η στέγη με μικρή κλίση. Ωστόσο, συχνά συναντούμαι και επίπεδα δώματα, όπως συνηθίζεται στους πεδινούς οικισμούς, λόγω της υπαίθριας επέκτασης των χρήσεων πάνω σε αυτά. Η στέγαση σε κάθε χώρο γίνεται ξεχωριστά και αυτόνομα. Έτσι σε μια οικία μπορούν να συνυπάρξουν διαφορετικά είδη στέγασης χωρίς να αλλοιώνεται η ενότητα των χώρων εσωτερικά. Η μορφή της στέγης είναι κατά κανόνα απλή μονόριχτη ή δίριχτη με μικρή κλίση (περίπου 12°). Η κλίση γίνεται προς τις μεγάλες πλευρές του όγκου. Αποτελείται από ξύλινη κατασκευή και καλύπτεται ως επί το πλείστον με ρωμαϊκό κεραμίδι. Ιδιαίτερη σημασία έχουν οι λεπτομέρειες της στέγης όπως η απόληξη στο κάτω μέρος και το πλαϊνό κρόδωμα που σχηματίζεται με επίπεδες πλάκες και πηλό. Γενικά οι στέγες συνδυάζονται με τρόπο ώστε να διατηρείται η μικρή κλίμακα των όγκων και να εκφράζεται η τυπολογία της κάτοψης.

χρήση ψαθαρκάς στη στέγαση

χρήση καλαμωτής στη στέγαση

λεπτομέρεια δόμησης στις στέγες και απόληξη

απόληξη στέγης

Το ξύλο είναι ένα διαδομένο και εύχρηστο υλικό στην παραδοσιακή αρχιτεκτονική. Είναι εύκολο στην επεξεργασία του, αρκετά στερεό παρά το ελαφρύ βάρος του. Διαθέτει καλή μονωτική ικανότητα και μηχανική συμπεριφορά. Το δέντρο όπου η ξυλεία του διαθέτει αυτά τα χαρακτηριστικά είναι το Κυπριακό πεύκο. Φτάνει σε ύψος τα 30 μέτρα και τα κλαδιά του ξεκινούν από μεγάλο ύψος στον κορμό. Για το λόγο αυτό οι ρόζοι είναι λίγοι και το καθιστούν ιδανικό δομικό υλικό. Τα τμήματα του κορμού που προέρχονται από το δέντρο, τα βολιτζία, είναι τουλάχιστον 2 μέτρα και έχουν στρογγυλή διατομή. Αφού επεξεργαστούν ελαφρώς, πακτώνονται εγκάρσια στους αντικριστούς τοίχους με τη μικρή διάσταση. Πάνω από την σειρά των βολιτζιών τοποθετούνται καλάμια πολύ σφικτά τοποθετημένα ή ψάθα. Εν συνεχεία, τοποθετούνται κλαδιά (ματζιά) και χώμα το οποίο πιέζεται καλά και πάνω σε αυτό το στρώμα τοποθετούνται τα κεραμίδια. Στην απόληξη της στέγης τοποθετείται μια σειρά από γυψομάρμαρα στο πάνω μέρος του τοίχου πάνω στα οποία εδράζεται η τελευταία σειρά κεραμιδιών, όπως φαίνεται στο σκίτσο αριστερά.

Σε αρκετά οικοδομήματα παρατηρούνται επίπεδα δώματα αντί επικλινείς στέγες. Τα παραδοσιακά δώματα αποτελούνται από ξύλινα βολιτζία τα οποία πακτώνονται στην τοιχοποιία. Πάνω στα βολιτζία τοποθετούνται καλάμια ή ψάθα, στη συνέχεια κλαδιά (ματζιά) και τέλος το χώμα. Στην πάνω επιφάνεια του στρώματος από χώμα (πηλός), τοποθετείται ένα λεπτό στρώμα αργύλου για καλύτερη υδατοστεγανότητα. Περιμετρικά του δώματος δημιουργείται το κρόδωμα με προεξέχουσες πλάκες από γυψομάρμαρο της περιοχής. Στο σημείο αυτό το χώμα ανασπώνεται για να δημιουργήσει ένα περιμετρικό σπηθαίο λίγων εκατοστών. Για την αποφυγή αλλοίωσης των απολήξεων συχνά τοποθετούνται μικρά βότσαλα (κροκάλες) όπως φαίνεται στο σκίτσο δεξιά.

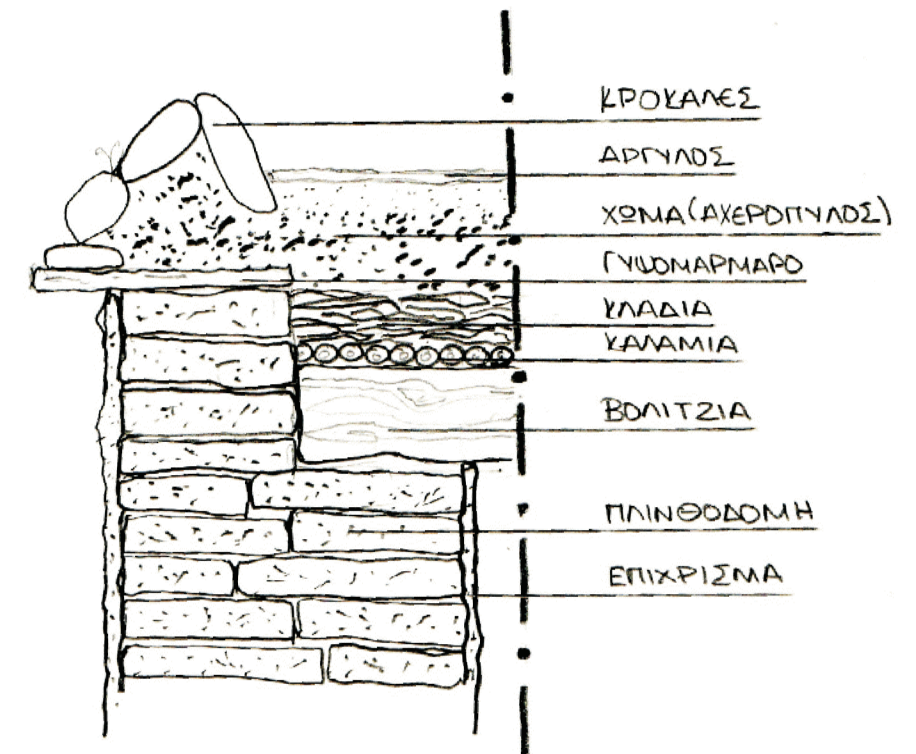

παραδοσιακό κρόδωμα

Η απορροή των υδάτων στις επικλινείς στέγες γίνεται ελεύθερα στο χώρο. Αντίθετα, στα δώματα το νερό συγκεντρώνεται σε συγκεκριμένα σημεία και απορρέουν από λίθινες λαξευτές υδρορροές (καννούρες). Το στοιχείο αυτό παρατηρείται σε αρχοντικά κτίσματα του χωριού.

κρόδωμα σε αποκατεστημένη οικοδομή

λεπτομέρεια δώματος και κροδώματος

παραδοσιακοί εξώστες με μεταλλικούς ράβδους στο κιγκλιδώμα

παραδοσιακοί εξώστες με ξύλινο κιγκλιδώμα

αποκαταστημένοι εξώστες

Στα Πέρα Ορεινής η ύπαρξη εξώστων και μπαλκονιών είναι συνηθισμένη σε αντίθεση με άλλα πεδινά χωριά. Οι εξώστες στους ορόφους των οικοδομών είναι συνήθως μεμονωμένα λιτά στοιχεία, μικρά σε μήκος (όχι επιμήκη ή συνεχόμενα). Αποτελούνται από ξύλινες κατασκευές με απλές ορθογώνιες διατομές. Τυχόν κάλυψή τους επιτυγχάνεται με ξύλινο στέγαστρο με κεραμίδι, το οποίο είναι ανεξάρτητο από την κύρια στέγη και σε πιο χαμηλό ύψος, το οποίο στηρίζεται σε λεπτούς ορθογώνιους ξύλινους στύλους. Το κιγκλιδώμα αποτελείται συνήθως από ξύλινη κουπαστή και απλές κάθετες σιδερένιες ράβδους (διατομής 1 εκατοστού περίπου). Σε κάποιες περιπτώσεις τα κάθετα στοιχεία στα κιγκλιδώματα αποτελούνται λεπτές ξύλινες διατομές.

Σε αποκαταστάσεις κτιρίων τα μέλη που αντικαθιστούνται πιθανό να μη συνάδουν με τον γενικό χαρακτήρα του οικισμού ή πιο λιτά και επιτυχημένα διατηρούν τα χαρακτηριστικά τους.

εξωτερική ξύλινη σκάλα με εξώστη

εσωτερική ξύλινη σκάλα

απλή σκάλα σε πλιακό

πέτρινη σκάλα σε εσωτερική αυλή

Οι σκάλες αποτελούν χαρακτηριστικό στοιχείο στο χώρο. Αποτελούνται από ξύλινα στοιχεία τετραγωνικής διατομής. Τα στοιχεία που φέρουν είναι πιο μεγάλης διατομής. Τα σκαλοπάτια είναι ορθογώνια σανίδια τα οποία σφηνώνουν μεταξύ των δομικών στοιχείων της κατασκευής με οριζόντια διάταξη προς το πάτωμα. Η σκάλα καταλήγει σε εξώστες με ή χωρίς κιγκλιδώμα και στέγαστρο. Οι πιο απλές κατασκευές βρίσκονται συνήθως στο εσωτερικό των οικιών ή στο χώρο του πλιακού ενώ οι σκάλες που καταλήγουν σε εξώστες βρίσκονται στο εξωτερικό ή σε αυλή του κτίσματος. Επίσης, οι σκάλες μπορούν να έχουν δικό τους κιγκλιδώμα με ξύλινη κουπαστή και μεταλλικούς ράβδους ή εξ ολοκλήρου ξύλινο.

Οι σκάλες που βρίσκονται στο εξωτερικό του οικοδομήματος ή σε αυλή σε κάποιες περιπτώσεις κατασκευάζονται από λίθους και πλάκες. Η δόμηση γίνεται με ακατέργαστες πέτρες με την μέθοδο της αργολιθοδομής ενώ τα σκαλοπάτια γίνονται από λαξευμένες λίθινες πλάκες.

μονομούρελλη καμάρα

διπλομούρελλη καμάρα

Χαρακτηριστικό στοιχείο της αρχιτεκτονικής του χωριού είναι οι καμάρες, οι οποίες συναντούνται συχνά στις οικίες. Οι καμάρες χρησιμοποιούνται για τη στήριξη είτε του ημιπαιθριου πλιακού είτε της στέγης του δίκωρου. Προδίδουν και αναδιδκύνουν τον πλούσιο αρχιτεκτονικό χαρακτήρα της κάθε οικίας αλλά και του χωριού ως σύνολο.

Η καμάρα προήλθε από την αντικατάσταση της ενδιάμεσης στήριξης της στέγης του δίκωρου (νευκά) με τοξοειδής λίθινη κατασκευή. Στην εξέλιξη της η καμάρα συναντάται και στον πλιακό καθώς και σε ανοίγματα της οικίας. Η καμάρα, ανάλογα με τα υλικά από τα οποία κατασκευάζεται, είναι δύο ειδών. Η στραοκαμάρα, η οποία κτίζεται με ακατέργαστους λίθους και η πελειτζητή, η οποία κτίζεται με πέτρες πελιτζητές (καρτέρκα ή καμαροπούρκα). Η πελειτζητές καμάρες είναι ο τύπος που συναντάται στον οικισμό Πέρα Ορεινής.

Ως προς την κατασκευή της καμάρας, δομούνται 1 μέτρο περίπου τα πόδια πάνω στα οποία στηρίζεται η καμάρα. Για καλύτερη στατικότητα της κατασκευής, πίσω από τα πόδια δομούνται οι αντιρίδες ή αλλιώς κλώτσοι. Έπειτα, τοποθετείται η καρπασιά ή καρβατσια, τοξοειδής σκελετός (ξυλότυπος) στο πλάτος του οποίου σχηματίζεται είδος αύλακου με γύψινο τοίχωμα. Εντός της αύλακου τοποθετούνται οι ακατέργαστοι λίθοι οι οποίοι ποτίζονται με γύψο για την δημιουργία του ανοίγματος της καμάρας. Η πελειτζητή καμάρα κατασκευάζεται με πελειτζητές πέτρες, με δύο πλευρές των λίθων να συγκολλούνται με τους επόμενους για τον σχηματισμό του τοξοειδούς σχήματος της καμάρας. Στο μέσο της καμάρας στερεώνεται ο τέρτζελλος, κρίκος από τον οποίο κρέμεται βαρύ αντικείμενο για σταθερότητα του τόξου έως ότου ολοκληρωθεί η καμάρα, και εν συνεχεία κρεμάζεται η λάμπα της οικίας ή η σούσα (αιώρα) κατά την περίοδο του Πάσχα.

Το σχήμα της καμάρας κανονίζεται από το μούρελλο, καλάμι το οποίο στερεώνεται στο κέντρο του ημικύκλιου της καμάρας και περιστρεφόμενο κατά τη φορά των δεικτών του ρολογιού καθορίζει την γραμμή κατεύθυνσης του τόξου της καμάρας. Η καμάρα αυτή ονομάζεται μονομούρελλη. Για την δημιουργία οξυκόρυφων καμαρών, το καλάμι στερεώνεται σε δύο θέσεις διαδοχικά στην ορισμένη απόσταση του ανοίγματος της καμάρας. Η καμάρα αυτή λέγεται διπλομούρελλη.

Όταν διαποιστεί και στεγανοποιηθεί η καμάρα αφαιρείται η καρβατσια (ξυλότυπος). Τα πλαινά πόδια καθώς και τα ενδιάμεσα πόδια των καμαρών επιδέχονται ανάγλυφο διάκοσμο πάνω στις πελειτζητές πέτρες.

πόδια καμαρών με διάκοσμο

απόληξη καμαρας με διάκοσμο

τέρτζελλος

σουβάντζα

τοικάρμαρα (εσοχές στο πάχος του τοίχου)

ανοίγματα στα περιτειχίσματα

Εντός των οικιών παρατηρούνται στοιχεία που εξυπηρετούσαν στις καθημερινές χρήσεις των χώρων. Τα στοιχεία αυτά προβλέπονταν κατά την κατασκευή του οικοδομήματος, καθώς έχουν άμεση σχέση με την δομική κατασκευή. Η σουβάντζα, ένα είδος γύψινου πρεβαζιού εντός των χώρων πάνω στο οποίο τοποθετούνταν πιάτα ή άλλα αντικείμενα. Η τοποθέτηση της σουβάντζας γινόταν πάνω στην πλινθοδομή πριν το τελικό επίχρισμα.

Επίσης, κατά την κατασκευή της τοιχοποιίας δημιουργούνταν εσοχές στο πάχος του τοίχου χαρακτηριστικό της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής. Οι εσοχές αυτές βρισκόνταν δίπλα από το κρεβάτι ή στο καθιστικό για την τοποθέτηση και φύλαξη αντικειμένων. Το άνοιγμα τους μπορούσε να είναι ορθογώνιο ή τοξοειδές.

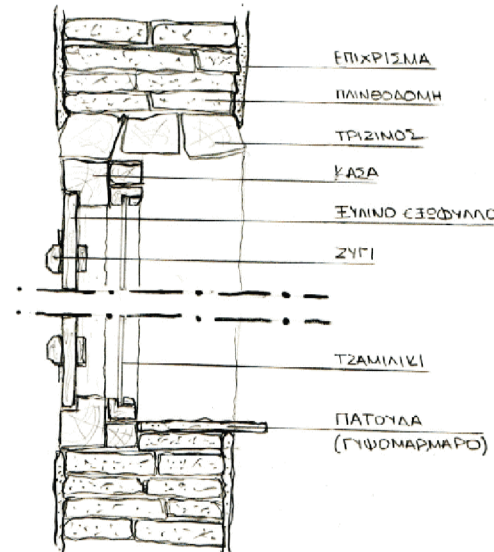
Τέλος, ένα μορφολογικό στοιχείο που παρατηρήθηκε στα περιτειχίσματα παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον. Στο πάχος της λιθοδομής τοποθετούνται ανοιχτά πηλίνα δοχεία δημιουργώντας ανοίγματα. Υποθέτουμε ότι τα ανοίγματα αυτά διευκόλυναν την ροή του αέρα μέσα από την αυλή της οικίας, κάτι που δεν θα γινόταν αν ο τοίχος ήταν συμπαγής.

παρμακωτά ανοίγματα

σανιδωτό άνοιγμα

λεπτομέρεια σανιδωτού ανοίγματος

άνοιγμα με σιδεριά

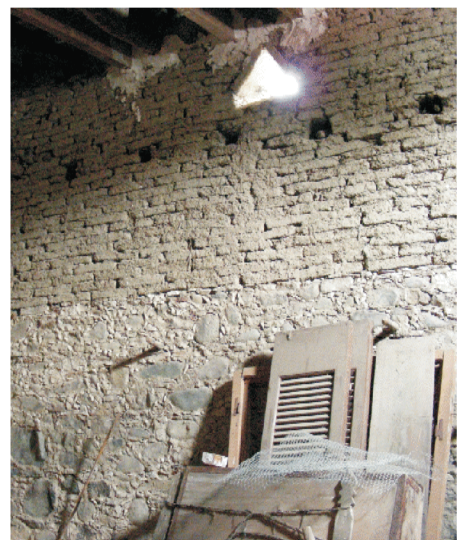
άνοιγμα με περιάνες

Στο χωριό παρατηρούνται τρία είδη ανοιγμάτων. Αυτά είναι τα παράθυρα, οι αρσέρες και οι θύρες. Τα είδη των παραθύρων που συναντούνται στο χωριό είναι τα παρμακωτά, τα σανιδωτά, τα ανοίγματα με σιδεριά και μεταγενέστερα τα παράθυρα με περιάνες. Χαρακτηριστικές είναι οι τριγωνικές ή τετραγωνικές αρσέρες που με το μικρό τους άνοιγμα επιτρέπουν την ασφαλή είσοδο του φωτός και του αέρα στους εσωτερικούς χώρους. Τέλος, στο χωριό παρατηρούνται διάφορα είδη θυρωμάτων όπως οι σανιδωτές και οι ταμπλαδωτές. Τα θυρώματα αποτελούν αξιόλογο στοιχείο που συμβάλλει στον πλούσιο χαρακτήρα του χωριού.

Τα χαρακτηριστικά παράθυρα είναι κατά κανόνα ορθογώνια με μακρόστενες κάθετες αναλογίες. Σχηματίζονται με ξύλινο ή πέτρινο (σπανιότερα) ανώφλι στο πάνω μέρος, που παραμένει εμφανές εξωτερικά στην περίπτωση ανεπίχριστων τοίχων ή και σε κάποιες περιπτώσεις επιχρισμένους. Στο κάτω μέρος τοποθετούνται πλάκες από γυψομάρμαρο (πατούδα ή ποδιά). Τα εξωτερικά φύλλα μπορούν να είναι είτε σανιδωτά με πλατιές σανίδες (κυρίως σε οικοδομές αγροτικής αρχιτεκτονικής), είτε περιάνες (σε οικοδομές με νεοκλασικές επιρροές). Οι σανίδες των σανιδωτών ανοιγμάτων ενώνονται μεταξύ τους με οριζόντιους ζυγούς που βρίσκονται στο πάνω και στο κάτω μέρος του φύλλου. Όπου δεν υπάρχει πέτρινο πλαίσιο γύρω από το άνοιγμα, η τοποθέτηση του κουφώματος γίνεται πάντοτε στην εξωτερική παρειά της τοικοποιίας. Εσωτερικά τα ανοίγματα κλείνονται με τζαμιλίκια. Σε κάποιες περιπτώσεις μεταξύ των παραθυροφύλλων και των τζαμιλικιών παρεμβάλεται σιδεριά με κάθετους μεταλλικούς ράβδους. Στον οικισμό παρατηρούνται ανοίγματα με εξωτερικά παρματζία (παρμακωτά). Τα παρματζία είναι ξύλινα κάγκελα με διάκοσμο. Μπορεί να βρίσκονται μεταξύ των παραθυροφύλλων και του τζαμιλικιού ή εξωτερικά όταν δεν υπάρχουν εξωτερικά φύλλα. Μικρά ανοίγματα στην τοικοποιία (τρύπες), οι αρσέρες, βοηθούν κυρίως στον αερισμό και τον φωτισμό των χώρων.

αρσέρες

Τα θυρώματα δεν διαφέρουν πολύ από τα παράθυρα. Οι θύρες και τα ξωπόρτια στις οικοδομές παραδοσιακής αρχιτεκτονικής είναι σανιδωτές ένω σε οικοδομές με αστικές επιρροές αποτελούνται από σκαλιστές ξυλοκατασκευές με στενόμακρους φεγγίτες και σφυρήλατες σιδεριές. Τα σανιδωτά ξωπόρτια έχουν οριζόντιους ξύλινους ζυγούς και κλείνουν εσωτερικά με ξύλινο μαντάλι. Χαρακτηριστικό μορφολογικό στοιχείο του οικισμού είναι τα πλαίσια των θυρών. Δομούνται με λαξευτούς λίθους και είναι ορθογώνια ή καμαρωτά. Στο μέσο του πλαισίου ή της καμάρας συχνά υπάρχει πλακίδιο σκαλιστό με την χρονολογία κατασκευής του κτιρίου, το φυλακτό. Επίσης, κάποια πλαίσια φέρουν έντονο διάκοσμο, δείγμα πλούτου και ευημερίας του ιδιοκτήτη. Τα χαρακτηριστικά αυτά συναντώνται παραλλαγμένα στον αστικού τύπου κατοικίες.

σανιδωτή θύρα

μαντάλι

σανιδωτή θύρα με ζυγούς

θύρα εργαστηρίου

φυλακτά κτιρίου

θύρα με λαξευτό καμαρωτό πλαίσιο

θύρα με λαξευτό καμαρωτό πλαίσιο και διάκοσμο

ταμπλαδωτή θύρα αστικού τύπου

Τα Πέρα Ορεινής αποτελούν σημαντικό πυρήνα πολιτιστικής κληρονομιάς της Κύπρου και ένα δείγμα διατήρησης της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής του τόπου μας. Σημαντική είναι η συνολική εικόνα του οικισμού που εξακολουθεί να δημιουργεί εντυπώσεις στον επισκέπτη αναδύκνώντας τα χαρακτηριστικά στοιχεία της αρχιτεκτονικής του και τα σημαντικότερα κτίσματα του στον πυρήνα του οικισμού. Η συνολική εικόνα του χωριού γοπεύει παρ'όλες τις αλλοιώσεις του χρόνου και του ανθρώπινου παράγοντα που υπέστηκε το χωριό.

Το συγκεκριμένο χωριό εντυπωσιάζει λόγω του μεγάλου πλούτου που διαθέτει σε αξιόλογα μορφολογικά στοιχεία, όπως τις καμάρες και τα μπαλκόνια, παρὰ τη μεγάλη έκταση που καταλαμβάνει. Η πυκνή συνεχής δόμηση και η διάρθρωση των στενών αλλά πολύμορφων δρόμων φέρνει τον επισκέπτη σε επαφή με το δομημένο μέρος του οικισμού ενώ παράλληλα τον αφήνει να απολαύσει τους σκιερούς χώρους που δημιουργούνται από το μεγάλο ύψος των σπιτιών και τις μυρωδιές από τις αυλές τους. Η εναλλαγή του ύψους των τοίχων και του πλάτους των δρόμων συμβάλλει στην διαμόρφωση μιας ενδιαφέρουσας πορείας μέσα στον οικισμό.

Μελετώντας τα Πέρα Ορεινής μπορεί κανείς να σχηματίσει μια ολοκληρωμένη εικόνα της ζωής των κατοίκων, των ασχολιών και των σχέσεων μεταξύ τους. Ο μεγάλος αριθμός θρησκευτικών κτισμάτων, η ύπαρξη του νερόμυλου και ποικιλίας εργαστηρίων προδίδει τον πλούτο και τον αυτάρκη χαρακτήρα της ζωής των κατοίκων όπως και την σημαντικότητα της θρησκείας η οποία εμπλουτίζει την μακρόχρονη ιστορία του χωριού. Η ύπαρξη ποικίλων μορφολογικών στοιχείων στο αρχιτεκτονικό σύνολο του χωριού προδίδει τις εποχές (οθωμανική περίοδος, αγγλοκρατία, κτλ.) που σημάδεψαν εκτός από την ιστορία, το δομημένο περιβάλλον που διατηρείται στο χρόνο.

Οι αδικαιολόγητες κατεδαφίσεις και η εγκατάλειψη που άρχισε να διακρίνεται στα κτίσματα είναι ένα απογοητευτικό γεγονός που χρειάζεται άμεση παρέμβαση από ειδικούς μελετητές με τη συνεργασία των διοικητικών στελεχών του χωριού έτσι ώστε να μην αλλοιωθεί ανεπανόρθωτα ο αξιόλογος χαρακτήρας του χωριού και να διατηρηθεί η πλούσια αρχιτεκτονική του που συνθέτει μια ολοκληρωμένη εικόνα της παραδοσιακής ζωής του χωριού.

